

■ Qiyamət Məhərrəmli

Az qala bütöv bir əsri geridə qoymuş tanınmış şair Dünyamalı Kərəmin şeir dünyasına baş vurmaq, onun ömür və yaradıcılıq yolunu araşdırmaq o qədər də asan deyil. Çünki əsrin yaşıdı olan şair-jurnalistin söz-sənət dünyası bir yana, əsrə bərabər ziddiyyətlərlə, təlatümlərlə dolu həyat yolu da müasirləri və gələcək nəsillər üçün əsl nümunə, örnəkdir.

Dünyamalı Kərəm (Əliyev Dünyamalı Kərəm oğlu) 1921-ci ildə Borçalı qəzasının Qoçulu kəndində dünyaya göz açıb. 1929-cu ildə Dünyamalı Qoçulu kənd ibtidai məktəbinin birinci sinfinə gedir. Üçüncü sinifdə oxuyarkən bilik səviyyəsindəki

iyun ayının sonunadək "Sovet Gürcüstanı" qəzetində məsul vəzifələrdə işləməklə yanaşı, sevilen şair kimi də dövrü mətbuatda müntəzəm çıxışlar edir. Qəzetin fəaliyyətini dayandırdığı illər nəzərə alınmazsa, bütün bu müddət ərzində görkəmli şair-jurnalist kimi onun fəaliyyəti hər zaman yüksək dairələrdə təqdir olunub, mükafatlandırılıb. Eyni zamanda, hər yerdə xalqın yanında olması bir ümdə vəzifə kimi həyat amalına çevirən Dünyamalı Kərəm çoxillik fədakar xidmətinə görə, Gürcüstanın müxtəlif dövlət mükafatları ilə təltif olunmuş, 1979-cu ildə o, Gürcüstanın "Əməkdar jurnalist"i adına layiq görülmüş, 2000-ci ildə isə ona "Şöhrət" ordeni təqdim edilmişdir.

Göründüyü kimi, Dünyamalı Kərəm uzun və şərəfli yaradıcılıq yolu keçmiş, fədakar əməyinə görə bir sıra dövlət mükafatlarına, təltiflərə layiq görülmüşdür. Lakin görkəmli şair-jurnalistin, müdrik el ağsaqqalının ən böyük mükafatı xalqın ona bəslədiyi tükənməz sevgisi, sayğısı, ehtiramıdır. Bu sevgini o, bir-birindən maraqlı, oxunaqlı, sadə, səmimi şeirləri, oxucunun qəlbinə süzülüb axan poeziya nümunələri, haqsızlı-

zın şair-publisist Dünyamalı Kərəmin ədəbi yaradıcılığının, jurnalistlik fəaliyyətinin təhlilinə həsr olunmuş tədqiqat əsərlərində də bu ləyaqətli qələm adamının yüksək yaradıcılıq keyfiyyətləri və insanlıq xüsusiyyətləri öz əksini tapmışdır. Əsərləri özünün, özü isə əsərlərinin güzgüsü sayıla bilər Dünyamalı Kərəmin. İlk kövrək addımları da beləydi, indi də belədir şair.

İxtiyar çağlarında belə yalnız həqiqəti yazan qələmi yerə qoymayan şair ilk şeirini 1935-ci ildə yazıb. İlk mətbu şeiri "Xaltura" 1944-cü ildə "Sovet Gürcüstanı" qəzetində işıq üzü görmüşdür.

Daha sonra davamlı olaraq müxtəlif məzmun və mündəricəli şeirləri ilə dövrü mətbuatda çıxışlar edən şairin 7 kitabı üşiq üzü görmüşdür: "Borçalım mənim", "Mən atamın oğluyam", "Qoçulu", "Pyeslər", "Navdalıdan Milana qədər" (Müqəddəs Nemətlə birlikdə), "Ömür yolları" və "Müsənbərsiz dünyam".

"Kainatın sonsuzluğu", "dünyanın əbədi" olması nələri təlqin etmir ki şairə: dünyanın zənginlikləri nə qədər çox olsa da, nə yaqut, nə ca-

Odur ki, bütün dəyərlərə vaxtında qiymət vermək, dəyərləndirmək vacibdən vacibdir. Çünki Saraçlı kimi saz-söz nəhəngləri nadir yaranar, az-az gələr dünyaya:

Mizrab "Sarı tel"ə dəyəndə, ustad, Pərişan könüllər olardı abad. "Mənsuri" üstündə açdın qol-qanad Telli tavar sazın saz vədəsində.

Elin xeyir-şərində hər zaman başda olan ozanlar ustadının dünyasını dəyişməsilə Borçalı elinin qəddi əyilib sanki:

Budur, "Keşiş oğlu" büküb boynunu, "Çuxur yurd" gözləyir açığ qoynunu. Borçalı elinin neçə toyunu Yola salmadınmi öz vədəsində?

Odur ki, ağsaqqal xeyir-duası ilə yeni həyata başlamaq istəyən gənclərin xoş günündə də, hər müşkülün yoluna qoyulmasına ehtiyac duyulanda da, "mənim-mənəm" deyən aşıqların saz-söz meydanında da... - hər yerdə, hər yerdə yeri görünür Aşiq Hüseyn Saraçlının:

Sənsiz qəribəyib "Dübeyt", "Zarıncı", "Mısırlı" sıyırmayır qından qılıncı. Hünər meydanına girib birinci Nərə çəkmədinmi söz vədəsində?

Ustadın dünyasını dəyişməsi ilə sazın, sözün də bağırına dağ çəkilib elə bil. Şairin niğaranlığı da elə bu sarıdandır: ustadın yerini tuta biləcək yeni nəsil aşıqlarına bel bağlamaq olarmı? Kim verə bilər ki yerini Aşiq Nəbi Faxralının, Aşiq Xındı Məmmədin, Aşiq Alxan Qarayazılının, Aşiq Əmrah Gülməmmədovun, Aşiq Hüseyn Saraçlının, Aşiq Xan Kamandanın? Odur ki:

Yollara göz dikib "Cəngi", "Bəhməni", "Urfanı", "Cəlili" axtarır səni. Əgər yada salsaq olub-keçəni, Səni axtarmazmı göz, vədəsində?

Yaman sənsizləşdi dərdli "Dilqəm", Alovlanıb yandı "Yanıq Kərəmi". "Gözəlləmə"n silmir kədəri, qəmi Ürəklərin belə göz vədəsində.

Hər zaman xalqının xoş arzu-istəyini vəsf edən, öz yurdunu, el-ulusunu sevin "Sənət dünyasının Koroglusu" - Hüseyn Saraçlını ürəklərdə, könüllərdə gəzin, deyir Dünyamalı Kərəm! Saza da, sözə də, əsl sənətə və sənətkarlığa da əsl qiymətin vaxtında verilməsini tövsiyə edir ağsaqqal şairimiz.

"Özü kimi sözləri də sadə" şairin "düz ürəyi"nin, "düz çörəyi"nin olması böyük həqiqətdir, çünki bu uzun ömrünün ləyaqətlə, halallıqla yaşayıb, "özgə süfrəsinə əl uzatmayıb": - od-oçağının halal süfrəsindəki halal duz-çörəyi kimi, söz-sənət süfrəsində qazandığı nemətlər də öz halal zəhmətinin, yaradıcılığının bəhrəsidir:

Bir qaydadır: qurdun oğlu qurd olar, Əyri yolda parçalanar, xurd olar. Tamahkarın yatağına qor dolar, Nə yaxşı ki, düz çörəyim var.

Halallığa, mərdliyə, sədaqətliyi sevgisi böyük olduğu kimi, alçaqlığa, namərdliyə, namussuzluğa nifrəti də yaman dərinidir şairin:

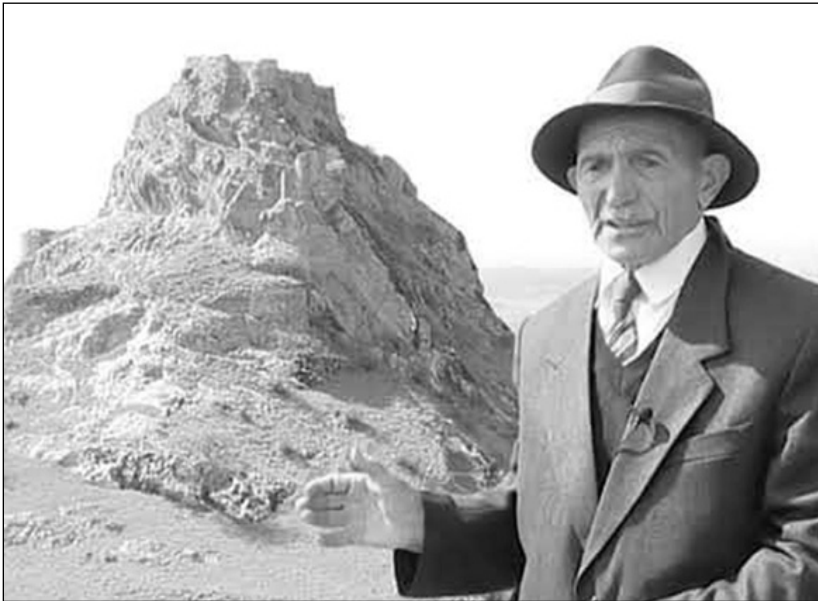
Dəryalardan çox dərindir nifrətim, Pələngləri diz çökdürər qüdrətim. Olmasa da başqa varım, dövlətim, Söz tarlamda söz çörəyim var mənim.

Əsil sənətkar üçün halal sözdən, bu sözün qədrini bilən, dəyərini verməyi bacaran oxucunun halal sevgisindən başqa böyük xoşbəxtlik ola bilməz. Bütöv bir əsrin dizini yerə vurmuş şair Dünyamalı Kərəm sağlığında bu dəyəri haqq etmişlərdəndi. Halal olsun!

Qoçulunun söz qalası

yüksək göstəricilərə görə, onu birbaşa dördüncü sinfə keçirirlər. 1932-ci ildə ibtidai təhsilini başa vursa da, mövcud siyasi quruluşun onun ailəsi ətrafında, xüsusilə də atasına qarşı hazırlayıb həyata keçirdiyi çirkin ləkələmə, şərhləmə siyasəti nəticəsində hər iş yarımçıq qaldı, eləcə də Dünyamalı Kərəmin təhsili. Var-yoxlarının əllərindən alınacağı təhlükəsi ilə üzləşən və buna qarşı çıxan Kərəm kişi bu mənfur quruluşa qarşı mübarizə apararaq dəstəyə qoşularaq qaçaqçılığa başlayır. 1933-cü ildə tutularaq, sürgünə göndərilən Kərəm 1935-ci ildə Sibirdən qayıdır. Lakin başpapaqlısına "xalq düşməni" damğası vurulmuş ailənin görəcəkləri günləri hələ qabaqdaymış və... 1936-cı ildə repressiya dalğası yenidən öz məşum kölgəsini bu günahsız ailənin üzərinə çəkdi. Dünyamalı Kərəmin və ailə üzvlərinin heç ağına belə gəlməzdi ki, növbəti dəfə Sibirə sürgün edilən atasının üzünü bir daha görməyəcəklər. Sonralar aldığı məlumatdan öyrənirlər ki, Kərəm kişi sürgünə göndərildiyi Arxangelsk vilayətinin Kotlas şəhərində vəfat edib.

O, 1949-cu ildə Bakıya gələrək, Bakı Dövlət Universitetinin filologiya fakültəsinin jurnalistika şöbəsinə daxil olur. Xalq şairi Xəlil Rza Ulutürk, filologiya elmləri doktoru, professor Qulu Xəlilovla, digər tanınmış alimlərimizlə bir fakültədə təhsil alan Dünyamalı Kərəmə akademik Bəkir Nəbiyev, professor, "Respublika" qəzetinin baş redaktoru Teymur Əhmədovla da eyni qrupda oxumaq müəssərə olmuşdu. Nəhayət, 1954-cü ildə BDU-nu bitirən Dünyamalı Kərəm o vaxtkı "Kommunist" qəzetinə Bakı şəhəri üzrə xüsusi müxbir təyin edilir. Bir il keçəndən sonra isə o, qəzetin Dağlıq Qarabağ Muxtar Vilayəti üzrə xüsusi müxbiri təyin olunur və onu DQMV-yə göndərirlər. Burada da o, olduqca səriştəli, ləyaqətli, obyektiv, fədakar bir müxbir kimi hörmət qazanır. 1957-ci ilə kimi burada çalışan Dünyamalı Kərəm Gürcüstana qayıdaraq, Bolnisi rayon Partiya Komitəsində təlimatçı vəzifəsində çalışmağa başlayır. 1961-ci ilin əvvəllərindən 1985-ci il

ğa qarşı etiraz səsinə ucaldan ədalətli yazıları, humanizm ideyaları yazan publisistik qələmi ilə qazanmışdır.

Xalq şairi Xəlil Rza Ulutürk: "Dünyamalı Kərəmi anası elə şair doğmuşdur", şair-publisist Mədəd Coşqun: "Dünyamalı Kərəmin şeiri də, sözü də, varlığı da, özü də Borçalıya Tanrı payıdır...", yazıçı-jurnalist kimi dəyərli fikirlərin sayını istənilən qədər artırmaq olar. Göründüyü kimi, Dünyamalı Kərəmi sevenlər təkcə onun oxucuları deyil, eyni zamanda onunla çiyin-çiyinə çalışan həmkarları, qələm ustalarıdır. Gizlin deyil ki, eyni sahənin adamları, xüsusilə də söz sənətkarları arasında adətən həşəd, xəbislik, qışqanclıq kimi zərərli hisslər baş qaldırır ki, qarşı tərəfin qazandığı uğurları, yüksək səviyyədə qələmə aldığı sənət əsərlərinə bol oxucu sevgisini görüb qəbul etməyə, dəyərləndirməyə mane olur. Amma Dünyamalı Kərəm kimi ədalət mücəssməsi, ləyaqət simvolu, ədəb-ərkan məktəbi kimi ad çıxarmış söz sənətkarımıza qarşı belə halların mümkünsüzlüyü insanı sevindirməyə bilmir. Təbii ki, sevimli şair bu ehtiram və sevgini, sayğı və etibarı öz şəxsi keyfiyyətləri sayəsində qazanmışdır. Onun özü kimi, əsərləri də əsl ədəb məktəbi, ədəbi nümunədir. Tədqiqatçılarımi-

vahirat istəyir şair. O, insanlarla ülfət, mehribanlıq, xoş ünsiyyət təşəssidir.

Günəş bərq vuranda ulduzlar sönər, Uca dağ başına buludlar enər. Dünya yaşadığıca yaşayar hünər, Qondarma şən-şöhrət istəmirəm mən, Nəyəmsə, həqiqət istəyirəm mən.

Yalanı, haqsızlıqları sevməyən şairin: "Tamahkar deyiləm, gözlerim toxdur" qənaəti də onun daxili təmizliyi, vicdan saflığı ilə bağlı məsələlərdir. Ev-eşiyi, el-obası Vətən olan şairin öz Vətəninə istədiyi də yalnız və yalnız hərərəti, məhəbbətdir - Yurd-yuva hərərəti, Od-ocaq məhəbbəti!

Özü sədaqətli, məhəbbətli, ləyaqətli olduğu, bu ali insani keyfiyyətləri yüksək dəyərləndirdiyi kimi, həm insanlardan insanlıq, sevgi, sayğı, ehtiram umur, həm də onlara bu sevgini, məhəbbəti verməyə çalışır. Ustad aşiq Hüseyn Saraçlının vəfatı şairi varından yox edir. Çünki ustad evdən yox, eldən gedən xəzinə idi:

Ozanlar ozanı, məclislər şahı, Susmaq yaraşarmı yaz vədəsində? Ağır yığnaqların, a söz sirdaşım, Qədrini bilmədik biz, vədəsində.